Dictionarium Valahico-Latinum

Primul dicţionar al limbii române, Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, 391 p. (96 facsimile)

O recenzie la o ediţie elaborată de Profesorul Gheorghe Chivu este una dintre cele mai anevoioase întreprinderi. Autorul ediţiei nu lasă recenzentului aproape nimic care ar mai putea fi spus. Încercînd să vorbim despre importanţa acestei lucrări lexicografice a secolului al XVII-lea românesc, sau să prezentăm cîteva dintre elementele esenţiale şi caracteristice ale primului dicţionar original românesc, observăm că nu avem decît opţiunea reluării celor deja spuse de autorul ediţiei în studiul introductiv.

Pe de altă parte, textul acesta nu este complet necunoscut comunităţii ştiinţifice. Dimpotrivă. Vom renunţa, din aceste motive, la prezentarea textului propriu-zis al *Dictionarium Valahico-Latinum* şi ne vom ocupa, în cele ce urmează, de ediţia întocmită de cercetătorul Gheorghe Chivu.

Conţinînd toate elementele caracteristice unei ediţii ştiinţifice de înaltă ţinută, în componenta ei filologică, prezenta ediţie abordează chestiunile legate de istoricul *Lexiconului*, de datarea, localizarea, paternitatea, modelul şi importanţa acestuia.

Studiul lingvistic prezintă, sub aspectele fonetico-fonologic, morfologic şi lexical, situaţia pe care materialul lexical al Dicţionarului o revelă. Este un studiu construit conform standardelor, dar care nu se opreşte la descrierea în sincronie, ci racordează materialul lingvistic al textului la diacronie şi extrage deja unele concluzii, punînd temelii pentru viitoare cercetări.

Precum în ediţiile anterior elaborate de către Gh. Chivu, nu putem decît constata luciditatea cercetătorului care, cu riguroasă răbdare, prudenţă şi în mod exemplar, îşi alege calea pe care va construi apoi raţionamentele şi pe care va aplica tehnicile ce-l vor conduce către rezultatele cercetării. Atît în construirea ediţiei, cît şi în studiile ce decurg din editarea şi cercetarea textului, apare cercetătorul cel foarte obişnuit cu critica textelor şi tehnica ediţiilor, filologul pur, dublat de istoricul limbii. În capitolul de grafie, spre exemplu, ireproşabil documentat, filologul paleograf şi istoricul limbii – multă vreme preocupat de chestiunea foneticii şi transcrierii textelor româneşti scrise în alfabet latin şi cu ortografie maghiară - ajunge la soluţii care pot oferi multe sugestii utile istoricilor limbii şi paleografilor preocupaţi de rezolvarea unora dintre problemele foneticii alfabetului chirilic.

Fineţea observaţiilor, echlibrul aserţiunilor, argumentul rafinat – precum în paragraful (p. 31-35), în care se stabileşte modelul Dicţionarului, spre exemplu – conduc, în cele din urmă, la rezultate excepţionale, atît în sensul calităţii ediţiei, cît şi în cel al caracterului imbatabil al argumentaţiei. Toate acestea se observă lesne dacă se studiază logica discursului din cele două studii, afirmaţiile şi demonstraţiile, în paralel cu verificarea exemplelor oferite, precum şi cu aceea a altor cazuri din text.

Considerăm această ediţie ca fiind excelentă dintr-o seamă de motive. În primul rînd, ea a fost elaborată la căpătul unor ani în care, autorul ei s-a interesat de toate problemele legate de *Dictionarium Valahico-Latinum*, făcînd cercetări – majoritatea publicate deja - asupra acestui text, atît din perspectivă filologică, cît şi lingvistică, în conformitate, aşadar, cu practicile de cea mai înaltă calitate.

Apoi, prin felul în care înţelege şi reuşeşte să ţină seamă de şi să valorifice contribuţiile unui şir de înaintaşi şi contemporani care s-au ocupat cu competenţă de acest text, Gheorghe Chivu oferă o lecţie despre felul în care trebuie să avanseze ştiinţa. Cercetarea ştiinţifică a unei teme oarecare nu începe de fiecare dată cînd un cercetător se

BDD-R17 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-05 10:52:46 UTC)

ocupă de aceasta. Procesul pe care îl necesită obţinerea unor rezultate reale şi de calitate, în ceea ce priveşte o temă, poate fi îndelungat, caznele la care se supune fiecare cercetător făcînd parte dintr-un şir continuu pe care îl impune respectiva temă. Astfel, severităţii aproape inumane cu care omul de ştiinţă, inexorabil urmează calea către adevărul ştiinţific, îi corespund înalte calităţi umane, dintre care respectul pentru contribuţiile antecesorilor este, poate, prima.

În al treilea rînd, aceasta este o ediţie care nu doar prin conţinutul ei propriu-zis, dar şi prin felul în care este întocmită, precum şi prin cel în care datele pe care textul le oferă se orînduiesc în cadrul *Studiului lingvistic*, se constituie într-o sursă care va trebui exploatată de toţi cei ce vor vrea să utilizeze textul în vreun fel (ediţii de texte, lucrări de istoria limbii, dicţionare). Este un model care ilustrează felul în care se întocmeşte o astfel de ediţie.

SORIN GUIA

Felicia Dumas, *Lexicologie française*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, 208 p.

Obiectul principal de studiu al cărţii Feliciei Dumas îl constituie analiza morfologică a lexicului limbii franceze. În prima parte a volumului, autoarea prezintă o serie de aspecte generale, precum definiţia lexicologiei şi relaţiile acesteia cu alte discipline lingvistice, insistînd cu precădere asupra următoarelor distincţii:

– lexic/vocabular (cu precizarea că sînt prezentate sintetic accepţiile pe care le-au primit *lexicul* şi *vocabularul*, ca şi implicaţiile acestei distincţii, în lucrări precum cele semnate de R.L. Wagner, Jacqueline Picoche, Marie-Françoise Mortureux);

– morfologie lexicală (care studiază mecanismul formării cuvintelor prin diverse procedee: derivare, compunere etc.)/morfologie gramaticală (care studiază flexiunea cuvintelor, adică modificările formale în funcţie de anumite categorii gramaticale);

– morfeme lexicale (care asigură autonomia semantică a cuvintelor)/morfeme gramaticale (care înscriu cuvintele în anumite serii: de exemplu, cu ajutorul morfemului gramatical *–eur* se poate construi seria cuvintelor care desemnează agentul acţiunii);

– afixe cu ajutorul cărora se formează unităţi lexicale noi (*-eur*, *-ité* etc.)/afixe care marchează anumite categorii gramaticale (*-ons*, *-ez*, *-er* etc.).

Precizăm, pe de o parte, că aceste distincţii sînt urmărite în detaliu, menţionîndu-se, de exemplu, faptul că afixele cu rol de flectiv se combină cu toate bazele de un anumit tip (astfel, toate afixele care marchează categoriile gramaticale specifice verbului se combină cu orice bază verbală), în timp ce afixele care formează unităţi lexicale noi nu se pot alătura oricărei baze (franceza are derivate cu *–eur* precum *campeur*, *coiffeur*, *danseur*, dar nu şi **aimeur*, **souffreur*, **détesteur*). Pe de altă parte, precizăm că, odată clarificate în prima parte, aceste distincţii vor fi valorificate pe parcursul întregii lucrări: astfel, toate capitolele abordează lexicul dintr-o perspectivă care ţine cont de relaţia lexic-vocabular.

În a doua parte a volumului, sînt prezentate în detaliu principalele procedee de formare a cuvintelor în limba franceză: derivarea, compunerea şi trunchierea. Analiza morfologică a lexicului întreprinsă de Felicia Dumas este completată de o prezentare a împrumuturilor şi a criteriilor de adaptare a acestora la specificul limbii franceze. Capitolul consacrat derivării conţine o prezentare detaliată a diverselor tipuri de derivare – derivare cu sufixe, derivare cu prefixe, derivare parasintetică, derivare inversă (regresivă), derivare improprie –, ca şi o clasificare amănunţită – din punct de vedere morfologic şi

BDD-R17 © 2008 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-05 10:52:46 UTC)